

ЛЬВІВСЬКА
МІЖОБЛАСНА
СПЕЦІАЛЬНА
НАУКОВО-
РЕСТАВРАЦІЙНА
ВИРОБНИЧА
МАЙСТЕРНЯ

ДЕРЖБУД УРСР

УКРАЇНСЬКЕ СПЕЦІАЛЬНЕ
НАУКОВО-РЕСТАВРАЦІЙНЕ
ВИРОБНИЧЕ УПРАВЛІННЯ

Пам"ятка архітектури XIII ст.
косяол І.Хрестителя в
м.Львові.

Пропозиції реставрації та
пристосування том I - II.
Львів 1978 р.

Зам. 231-1000. 1978 р.

ДЕРЖБУД УРСР-УСНРВУ

ЛЬВІВСЬКА МІМОБЛАСНА НАУКОВО-РЕСТАВРАЦІЙНА
ВИРОБНИЧА МАЙСТЕРНЯ.

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РЕСТАВРАЦІЙНА ДІЛЬНИЦЯ.

Замовник: Державний історико-
архітектурний заповідник
м. Львова.

Пам'ятка архітектури
XII ст. костіол Івана
Хрестителя в м. Львові.

Управління
охорони
історичного
середовища

Центр міської історії
Center for Urban History

ПРОПОЗИЦІЇ

РЕСТАВРАЦІЇ ТА ПРИСТОСУВАННЯ

ТОМ I-II

ГОЛОВНИЙ АРХІТЕКТОР МАЙСТЕРНІ

/І. МОГИТИЧ/

НАЧАЛЬНИК НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЛЬНИЦІ

/А. ПОВАКІВСЬКИЙ/

НАЧАЛЬНИК

/І. КОВАЛИШИН/

Львів - 1978 р.

Матеріали тому I - II підготовлені:

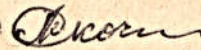
Ст.науковим співробітником /Л.О.Лешинським/

Архітектором

/М.В.Верес/

Техніком

/Л.І.Скочна/

Управління
охорони
історичного
середовища

Центр міської історії
Center for Urban History

Склад тому I - II.

1. Пояснювальна записка

- характеристика споруди;
- пропозиції по пристосуванню;
- періоди розвитку костелу;
- реставраційні пропозиції ;
- пропозиції до подальших обстежень.

2. Графічна частина

- західний фасад М I : 100 ;
- південний фасад М I : 100 ;
- східний фасад М I : 100.

3. Фото експозиційного матеріалу.

Управління
охорони
історичного
середовища

Центр міської історії
Center for Urban History

ХАРАКТЕРИСТИКА СПОРУДИ.

Серед історичних та архітектурних пам'яток Львова, одного з найстаріших міст, територія давньоруського міста відрізняється особливостями зумовленими епохою виникнення, характером місцевості. Тут під гором на якій був закладений Данилом Галицьким замок, на Вишньому Волинському шляху розкинулось Підзамче місто ремісничого трудового людю з торговельною площею - Старий Ринок в центрі. Північно-східну частину площі замикає колишня церква о.о.Василіян, пізніше перебудована для домініканських місіонерів, для дружини Льва Даниловича, Констанції, дочки угорського короля Бели IV, яка була католичкою. Споруда неодноразово перебудовувалась і на перший погляд не зберегла рис первісної архітектури, особливо змінила її зовнішній вигляд реставрація кінця минулого століття проведена архітектором Д.Захарієвичем в псевдороманському стилі.

Приміщення будівлі використовується Львівським обласним відділом для потреб І-ІІ міської лікарні м.Львова.

Загальна площа приміщення становить 85 м².

Територія пам'ятки сьогодні становить 0,2 га і обмежена огорожею збудованою в 80-х роках ХІХ століття за проектом арх.Д.Захарієвича. Огорожа та дерева, що ростуть на території закривають вид на пам'ятку, що позбавляє її домінуючого значення при формуванні площі.

Територія неупорядкована.

Управління
охорони
історичного
середовища

Центр міської історії
Center for Urban History

Пропозиції по реставрації та пристосуванню.

В зв'язку з організацією в місті Львові Державного історико-архітектурного заповідника, в межах якого складовою частиною входить давньоруське місто, повстає необхідність створення на цій території ряду культурно-освітніх закладів, які б стали б осередками для організації та проведення екскурсій по всій території заповідника та прилеглих районах міста. Одним з таких осередків став музей першодрукаря Івана Федорова, розташований в колишній церкві монастиря Онуфрія, розроблені пропозиції по пристосуванню ансамблю колишнього костьолу Марії Сніжної. Таким осередком міг би стати заклад, що розташується в приміщенні колишнього костьолу І. Хрестителя.

Сьогодні споруда втратила свій первісний вигляд і має псевдороманський характер, який надав їй остання з ряду перебудов кінця дев'ятнадцятого століття. Однак натурні дослідження та іконографічний матеріал дають підстави для відтворення зовнішнього вигляду споруди на ХІІ ст, тобто, надавши основному об'єкту костьолу його середньовічних форм, зберегти і ризнички добудовані в ХІІ ст. Повернення давніх строгих форм костьолу надасть споруді нового звучання, зробить її домінантою спроможною змінити характер площі Старий Ринок. Підкреслення таких акцентів в забудові давньоруської частини міста як пам'ятка архітектури ХІІ ст. Костьол І. Хрестителя та ансамбль споруд Марії Сніжної грає провідну роль у відтворенні колориту стародавнього Львова і його давньоруського центру.

Реставрація та повернення громадської значимості, надавши нової функції, пам'ятки архітектури ХІІ ст. колишнього костьолу І. Хрестителя на території міста княжої доби збагатило б цей район, який в результаті перебудов ХІІІ-ХІХ ст. втратив свій характер на атракційність. Однак щодо тематики пристосування споруди можна розглянути декілька можливих варіантів.

І – Музей давньоруського Львова – філіал музею історії і перспективних проблем архітектури м. Львова.

Експозиція повинна представляти історію Львова княжої доби. Центром експозиції повинен стати макет староруського міста текстовий та ілюстративний матеріал інформуватиме про історію виникнення та розвитку Львова в ХІІ ст. В двох менших

залах можуть розташуватись археологічні знахідки відповідного періоду. Із збірки археологічних партій Академії наук. Експозиція музею може прекрасно ілюструвати вступну лекцію при проведенні екскурсій по місту і бути їхнім початком.

**II. Відділ "Зародження та експансія експансія
католицизму на Західних областях України"
Львівського музею історії релігії та атеїзму.**

Починаючи з XIV ст. особливо сильно позначилась боротьба за екатоличення жителів Львова та навколишніх міст. ~~Ця експозиція~~^{АнС} Ця експозиція передували появи двох католицьких костелів у Львові. Це збудований німцями костел М. Сніжної та перебудований з православної церкви костел І. Хрестителя. Перебудований він був князем Львом для дружини Констанції, дочки угорського короля Бели IV.

Цим та іншим подіям, які започаткували появу католицьких місіонерів на наших землях, може бути присвячена експозиція Львівського музею історії релігії та атеїзму, яку доцільно було б розташувати саме в колишньому костелі І. Хрестителя.

**III. Експозиція присвячена зв'язком угорського
та українського народів зокрема областей
Бараня - Львівщини.**

Зв'язки народів галицьких земель та Угорщини почали встановлюватись з XIII ст. і успішно розвиваються до сьогоднішнього дня. Прикладом такої дружби двох сусідніх народів можуть бути дружні стосунки жителів двох областей Львівської та Бараня в Угорщині. Ця дружбі може бути присвячена експозиція, яка складатиметься з трьох частин. У двох менших приміщеннях розташуватимуться постійні експонати, що ілюструватимуть історію розвитку міст та зародження братської дружби починаючи з XIII століття. В центральному великому залі може знаходитись змінна експозиція яка представлятиме досягнення обох міст за роки народної влади.

IV. Музей видатних медиків Львівщини – створений при Львівському обласному відділі.

Львівщина славна видатними людьми, зокрема і в галузі медицини. Починаючи з Василя Русина, Дрія Дрогобича медики Львівщини і по сей день вносять свою частку творчої праці в розвиток медичного мистецтва.

На базі приміщень колишнього костьолу І.Хрестителя можна створити музей видатних медиків Львівщини і подпорядкувати його Львівському обласному відділу. Експозиція інформуватиме про шлях медичної думки протягом віків і ознайомить з людьми, нашими земляками які поклали свою віддану працю, творчу наснагу, а іноді і життя на вівтар науки.

Експозиція повинна мати меморіальний характер.

У. Обладнання універсального залу.

Варіант обладнання залу передбачає створення студії прослуховування давньоруської музики та проведення в ньому тематичних лекцій.

В центральному нефі можна обладнати зал на 30 місць, що відповідає кількості учасників однієї екскурсійної групи. В бокових приміщеннях можна розташувати невелику експозицію, яка своїм матеріалом доповнюватиме враження від прослуханого; для експозиції можна використати старовинні музичні інструменти, фотокопії віднайдених нотних записів.

Крім того зал можна використовувати як лекційний з музичною ілюстрацією, а також прослуховувати об'ємне звучання квідріфонічної та гексафонічної музики.

ПЕРІОДИ РОЗВИТКУ КОСТЕЛУ ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ.

В історії архітектури Львова костюлу Івана Хрестителя належить одне з визначних місць. За традицією, що склалася на протязі століть його відносять до найстарших пам'яток древньоруського Львова. Різноманітні джерела подають дату його заснування: 1234, 1250, 1260, 1270, 1340 роки. Перша документальна згадка пов'язана з 1371 роком. В історії пам'ятки дуже багато неясностей суперечностей і взагалі, при досить великій кількості публікацій, про костюл, не зовсім можна виробити собі якусь чітку думку. Черкасів про його первісну подобу немає. Деякі джерела згадують про періоди перебудов та ремонтів зв'язаних з пожежами Краківського передмістя. Найбільш чітка і об'ємна інформація стосується останньої реконструкції 1887 р. за проектом В.Захарівича. Іконографічні джерела ще більш обмежені. До найстарших можна залічити рисунок Каєтона Вілісінського з 1838 р., обмірні креслення арх.Зуборицького з 1865 року та фото з 1869 р. Дальші фотоматеріали та креслення, які ми посідаємо стосуються періоду реконструкції 1887 року. Часткове обстеження пам'ятки виконувалось у 1977 р., підчас археологічних розкопок біля східного фасаду костюла. Вже перші розкриття на східному фасаді дали дуже цікаві результати. Під тиньком виявилась кладка в чудовому стані з збереженими окремими фрагментами лиця стіни. Все що потрапило в досить обширні поля зондажів, заперечувало загальноприйнятій думці. Вважалося, що остання 1887 і попередні реконструкції цілком нівелювали все первісне у пам'ятці, і тому вона має мінімальну історичну та архітектурну вартість. Попередні обстеження виявили чіткі три періоди розвитку споруди.

I – Період-виявив найбільш архаїчну цегляну кладку, яка присутня на всьому східному фасаді та апсиді. Цегла тут пальчатата, великорозмірна габарити $11 - 9 \times 14 \times 28$. Колір цегли червоний. Кладена вона на твердому вохристому розчині з гранулами розміром I мм, а зерном до 0,6 мм. Шви між цеглами мазані, що дуже гарно виглядає за хорошого збереження їх поверхні. Хрестове зв'язання цегли дозволяє датувати цю кладку не пізніше XIV ст. Доповнюють образ і підтверджують архаїчність білокам'яні деталі віднайдені підчас обстеження. На блоку кам'яного руста віднайдено графіті, що зображає план храму, але апсида тут чотиригранна, коли в натурі костіоло має трьохгранну. На змиканні центрального об'єму з апсидою обабіч її виявлено цікаві віконечка – щілини з гостролукими завершеннями витесані в суцільному блокові. Подібні віконечка покищо ніде не зустрічались у Львівській архітектурі. Несподіванкою було знайдення під шарами тиньку вікна східної грані апсиди. Це знову ж цілєвадне вікно у вигляді "грецького" хреста, витесане в чотирьох білокам'яних блоках з гарним профільванням, надає апсиді поваги і монументальності. Пізніша реконструкція не завдала древній кладці великої шкоди до пілястра при докладанні були зарубані неглибоко.

II – Період – Знайдений на цьому ж фасаді, це добудовані у XVI – XVII ст. бічні крила – ризнички. Після зняття тиньку на стику їх з головним об'ємом костіолу виявився чіткий шов. Кладка тут не перев'язана і своїми розмірами та кольором свідчать про неодночасність появи цих об'єктів. Вікна ризничок обрамлені білим каменем. Ризнички, як і вище згадана апсида не зазнали великої шкоди від пізньої реконструкції.

III - Період чітко датований документально та іконографічно 1887 роком. Реставрація під керівництвом Д.Захарієвича зводилась в основному до зовнішньої декорації стін цеглові клінкером з якої викладено всі декоративні елементи опорядження, але від цього пам'ятка не зазнала великих втрат. Цегляна прикладка зарубувалась в стіни на мінімальну глибину і наслідки цих зарубок можна досить легко усунути. Кардинальних змін пам'ятка зазнала лише в кількох пунктах. Розібрано старий присінок з 1855 р., частково розібрані східний та західний щипці, усунуто старі сходи на хори, розібрано сигнатурку, одне прясло склепіння наві перекладано, гонтове перекриття замінено на бляху, вільностоячу дзвіницю розібрано. Добудовано новий присінок з прибудівками, з яких південна стала виходом для сходів на хори, а північна місцем зберігання реквізиту. Новозбудовані фронти дістали інші пропорції та вкрилися новим декором. Західний фронт отримав розетку діаметром 3 м., для декорації якої примінено кольорові полив'яні кахлі. Територію пам'ятки обнесено парканом з червоної цегли котрий включив у себе нову дзвіницю. Всі ці заходи докорінно змінили зовнішній вигляд храму стираючи з фасадів стиліові ознаки попередніх віків. Відсутність обстежень в натурі в часі останньої реставрації, коли в тракті ведення робіт, при усуванні різних деталей опорядження і при накладанні нових тиньків, це більш утвердила неслухну і помилкову думку про малецінність дуже перебудованої споруди. Власне тому реконструкція Д.Захарієвича мала за мету повернути пам'ятці, за допомогою псевдороманських форм стиліове обличчя, якого храм ніколи не мав.

РЕСТАВРАЦІЙНІ ПРОПОЗИЦІЇ

Виходячи з вищезгаданої попередньої періодизації
пропонуємо:

1. Повернути будівлі вигляд сформований на зламі XVI – XVII ст.
ст. і підтвернений натурними попередніми обстеженнями, а
також фіксований іконографією XIX ст. Тобто поховати на
I та II період розвитку пам'ятки, усуваючи всі пізніші
намалювання.
2. Усунути весь псевдороманський декор.
3. Реставрувати лице древньої кладки в місцях знищення III
при докладанні цегляного декору.
4. Усунути новий бабиніць з прибудівками.
5. Фронтони східний і західний підняти на давню відмітку
відповідно коректуючи їх схили.
6. Повернути давній силует даху та гонтове покриття над
головним об'ємом костьола і над ризницями.
7. Відтворити сигнатурку, на стан перед реставрацією 1836 р.,
з гонтовим покриттям.
8. Усунути в інтер'єрі приставлені пілястри з 1836 р.
9. Сходи на хори повернути на давнє місце.
10. Впорядкувати прорізи вікон та дверей;
а/ пізні прорубані закласти;
б/ автентичним пониженням прорізів повернути їх габарити
за слідами;
в/ впорядкувати заповнення вікон та дверей.

11. Усунути дисгармонійну зв'язку між костолом і лікарнею.
12. З заходу і з півдня цегляний паркан, що завдає експозиції пам'ятки, розібрати. З півночі залишити його як підпорну стіну.
13. Відтворити, після розбирання паркану, трав'яний відкос пагорбка на якому розташована пам'ятка.
14. Територію відповідно опорядити.

Управління
охорони
історичного
середовища

Центр міської історії
Center for Urban History

ПРОПОЗИЦІЇ ДО ПОДАЛЬШИХ ОБСТЕЖЕНЬ.

Як вже згадувалось по пам'ятці були проведені лише вступні обстеження в додатку з об'єктивних причин досить обмежені в своєму об'ємі, але й те, що було встановлено в ході робіт дало несподівані і досить конкретні матеріали до висновків. При подальших роботах необхідно:

1. Провести ґрунтовні обстеження по всій пам'ятці.
2. Продовжити археологічні розкопки в інтер'єрі та на території споруди.
3. Провести обстеження на віднайдення можливої поліхромії в інтер'єрі та кольорового вирішення пам'ятки.

Управління
охорони
історичного
середовища

Центр міської історії
Center for Urban History

Управління
охорони
історичного
середовища

Центр міської історії
Center for Urban History

РЕКОНСТРУКЦІЯ НА СПАМ XVII ст.

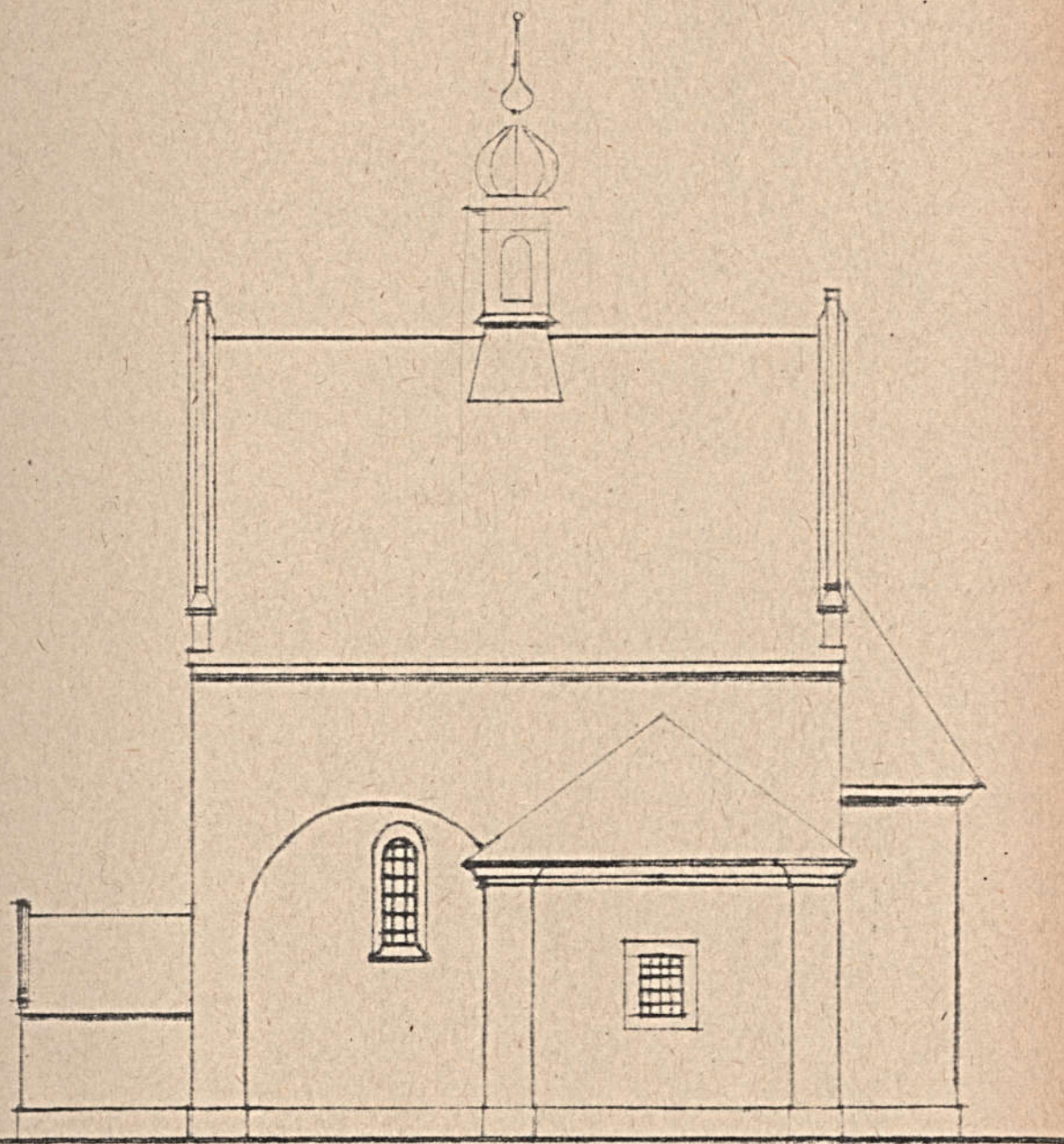
ЗАХІДНИЙ ФАСАД м 1:100

Управління
охорони
історичного
середовища

Центр міської історії
Center for Urban History

РЕКОНСТРУКЦІЯ №4 СТАН. XVII ст.

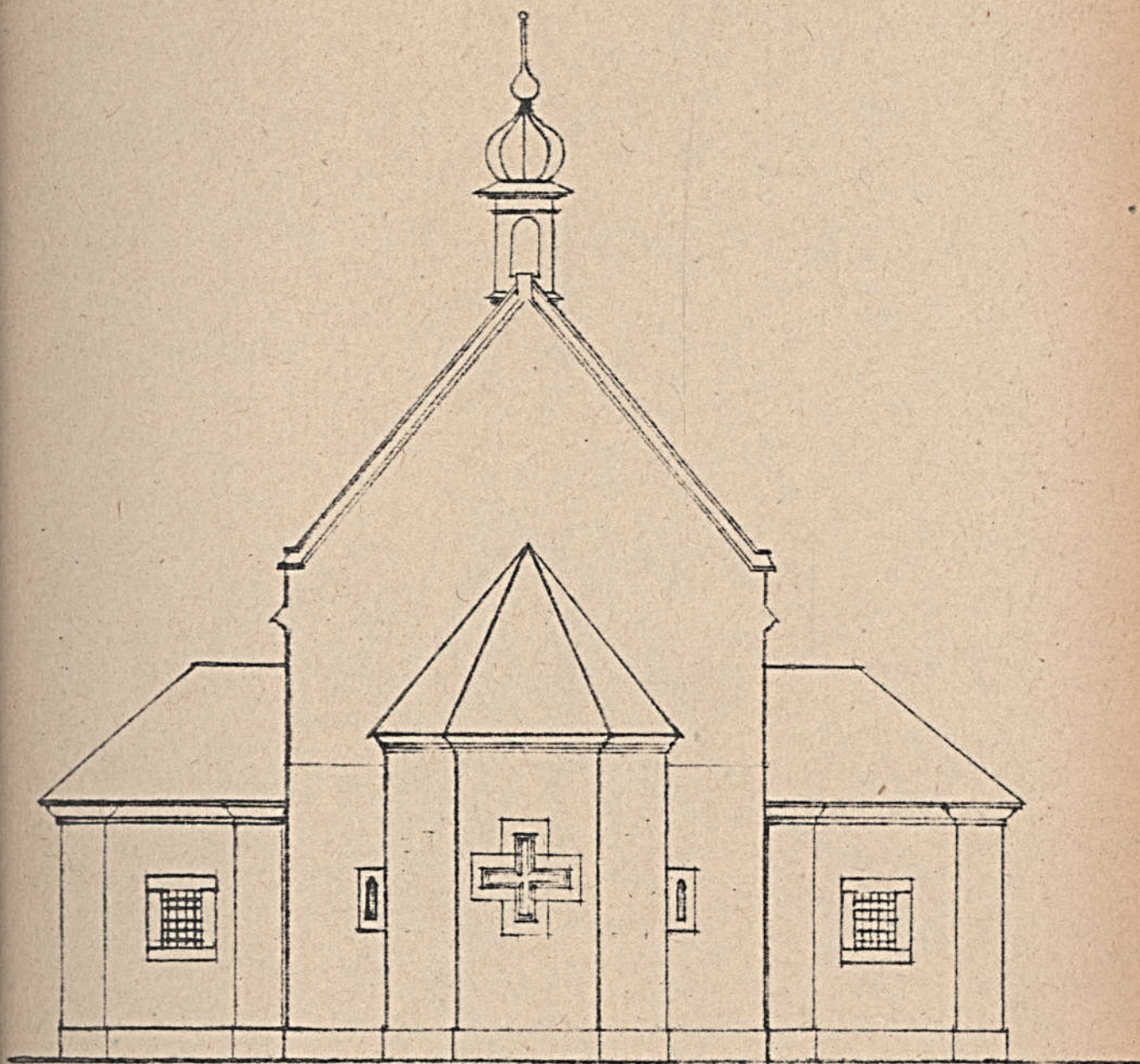
ПІВДЕННИЙ ФАСАД м 1:100

Управління
охорони
історичного
середовища

Центр міської історії
Center for Urban History

РЕКОНСТРУКЦІЯ НА СТАН XVII ст.

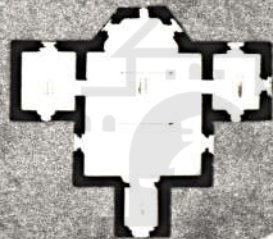
СХІДНИЙ ФАСАД 1:100

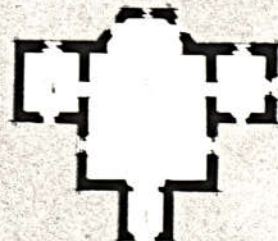
ПРОЕКТ ПЕРИФЕРИЙНОГО КОМПЛЕКСУ ВОЛНА РЕСПУБЛІКИ

МУЗЕЙ ДАВНЬОРУСЬКОГО
ПЬВОВА - ОЦІНА МУЗЕЮ
ІСТОРІЇ І ПЕРСПЕКТИВНИХ
ПРОБЛЕМ АРХІТЕКТУРИ
М. ПЬВОВА

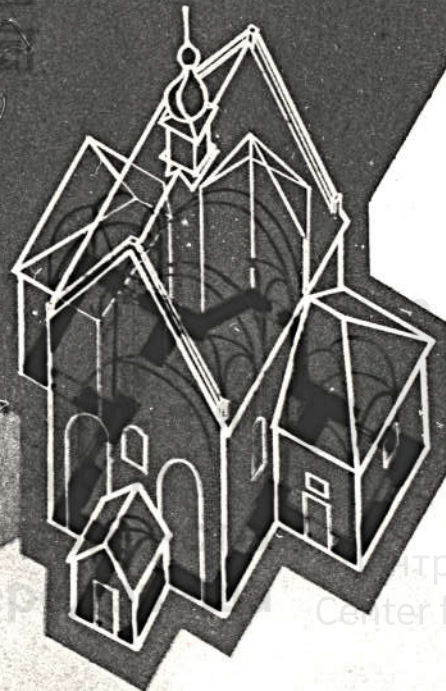
- I. ВХІДНИЙ ВУЗОН
- II. МАКЕТ ДАВНЬОРУСЬКОГО ПЬВОВА
- III. ЗАП ІСТОРІЇ ДАВНЬОРУСЬКОГО ПЬВОВА
- IV. АРХЕОЛОГІЯ ДАВНЬОРУСЬКОГО ПЬВОВА

"ЗАРОДЖЕННЯ ТА ЕКС-
ПАНСІЯ КАТОЛІЦИЗМУ
НА ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ
УКРАЇНИ" ВІДДІЛ
ПЬВІВСЬКОГО МУЗЕЮ
ІСТОРІЇ РЕЛІГІЇ ТА
АРТЕІЗМУ

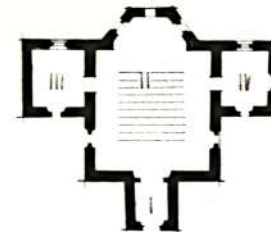

- I. ВХІДНИЙ ВУЗОН
- II. ЕКСПОЗИЦІЙНИЙ ЗАП
- III. ІСТОРІЯ ПРОНИКНЕННЯ КАТОЛІЦИЗМУ НА ЗАХІДНІ ОБЛАСТІ УКРАЇНИ
- IV. НАУКА ТА РЕЛІГІЯ

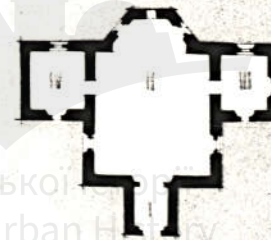
УНІВЕРСАЛЬНИЙ КОНЦЕРТНО-ЛЕКЦІЙНИЙ ЗАП

- I. ВХІДНИЙ ВУЗОН
- II. КОНЦЕРТНИЙ ЗАП
- III. АПАРАТУРА
- IV. ЕКСПОЗИЦІЯ

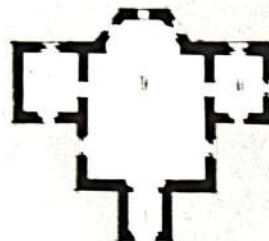

МУЗЕЙ ВИДАТНИХ
МЕДИКІВ ПЬВІВШНИ

- I. ВХІДНИЙ ВУЗОН
- II. ЗАП ВИДАТНИХ МЕДИКІВ ПЬВІВШНИ
- III. МЕДИЦИНА В МИНУ ПОМУ
- IV. ДОСЯГНЕННЯ В ГАЛУЗІ МЕДИЦИНИ

ЕКСПОЗИЦІЯ
"БАРАНА - ПЬВІВШНИ"

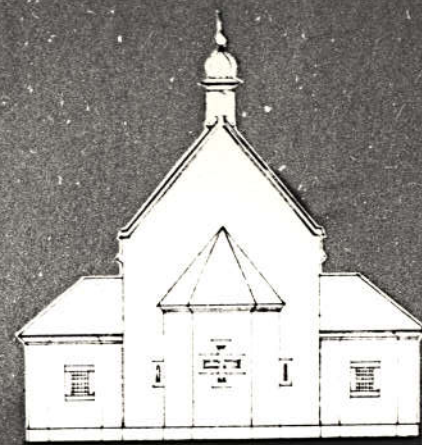
- I. ВХІДНИЙ ВУЗОН
- II. ЗАП "БАРАНА"
- III. ЗАП "ПЬВІВШНИ"
- IV. ЗАП ЗМІННИХ ЕКСПОЗИЦІЙ

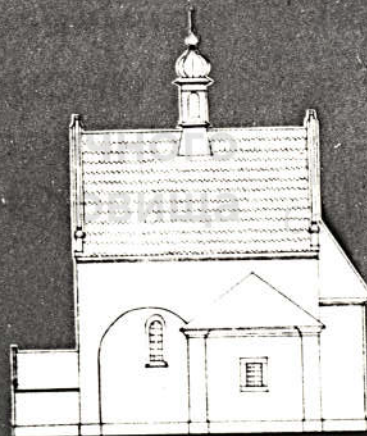
КОСТЕЛ ІВАН ХРЕСТИТЕЛЯ В
ПЕРЕВІДОВІ Ю. ЗАХАРІСЬКИМ

ЗАХІДНИЙ ФАСАД М 1:100

СХІДНИЙ ФАСАД М 1:100

ПІВДЕННИЙ ФАСАД М 1:100

ІСНУЮЧИЙ СТАН КОСТЕЛУ

Львівський центр
урбаністичних досліджень
та реставрації

Львівський центр
урбаністичних досліджень
та реставрації

Львівський центр
урбаністичних досліджень
та реставрації